

Vandalutställningen i Värnamo - världens skämt

av Lars Rydbeck

Anmeldelse af:

Den sanna historien om vandalerna.
Idé och koncept: Pontus Hultén
Forskning och dokumentation: Marie-Louise von Plessen
Museum Vandalorum, Värnamo, Publikation Nr 1
Värnamo 2001, ISSN nr: 1650-5530

Enligt Pontus Hultén (PH i det följande) utvandrade vandalerna från Värnamotrakten någon gång under första århundradet efter Kristus och återvände sedan till Uppsalatrakten i slutet av 500-talet. För den förra åsikten ger varken utställning eller katalog några belegg, för det senare påståendet anføres en karta i Rudbeckius "Atlantica", där "Wandali" står bredvid "Sviones" nära "Dale. fl." (Dalälven).

PH:s utställning bär namnet "Den sanna historien om Vandalerna". Om han låtit denna sanna historia stanna vid en intellektuell lek hade allt varit gott och väl. Nu gör inte PH det utan låter både utställning och katalog ställa anspråk på högsta vetenskaplighet.

Redan gratisfoldern över utställningen (rad 5 ff) ger prov på det som är utställningens signum: oförmågan att skriva begriplig svenska. Jag citerar: "Även om barbariska folk alltsedan Constantin introducerat kristendomen som statsreligion i sitt imperium var välkomna som romerska allierade av militära skäl." Sic!

Katalogen och utställningens objektbeskrivningar fullföljer sedan denna oförmåga i kombination med oförmågan till begriplig översättning från främmande språk till svenska. På s 198 i katalogen anføres en rad översättare. Beträffande två av dessa, G Florby och L-H Svensson, vet jag att de omöjligen kan vara skyldiga till de egendomligheter som möter en alldeles för ofta.

Det går inte heller att lita på objektbeskrivningarna i montrarna. Som ett exempel kan tas två skålar som säges innehålla namnet "Paulos". "Paulos" står i själva verket på skedarna bredvid. Samma misstag upprepas sedan i PH:s bildtext på s 68 i katalogen. Bara den som läser hela den långa katalogtexten får veta - om han nu inte sett det själv - att namnet "Paulos" står på skedarna. Detta är verkligen en elementär brist på noggrannhet.

Det som råkat värst ut är de s k Albertinitabletterna. (Albertinitavlorna hade varit en lämpligare översättning.) För detta avsnitt svarar enligt katalogen s 193 A-L Wibom (Film Producer, Stockholm), M Dorbane (Archéologue, Alger) och B Dufrière (Maitre de Conférences, Grenoble).

Albertinitavlorna är försäljningskvitton från 400-talets slut på cederträ, skrivna på latin och bevarade i Algeriets torra sand liksom papyrerna i Egypten. Här röjs nu en total brist på kunskap hos översättaren om romersk datering. Exempel: "andra delen av nones i månaden mars", "den femtonde av kalendas i månaden oktober", etc.

En romersk månad har tre huvuddagar, Kalendae (den 1:e), Nonae (den 5:e) och Idus (den 13:e). I fyra månader infaller Nonae på den 7:e och Idus på den 15:e

dagen. Man räknar sedan bakåt med inklusiv räkning. Tag t ex Albertinitavlan I B 30 som är daterad till den 24 januari (i det tionde året av Guntamunds regering som sägs vara år 494 e Kr). Här översätter M D och A-L W "på kalendas nionde dag". Skall vara: "9 dagar före Kalendae i februari", d v s den 24 januari när man räknar bakåt och räknar med den 1 februari.

Om det nu finns så många konstigheter i sådant som jag känner till, kan man med all rätt fråga sig, hur det står till med sådant som jag inte känner till.

PH anser sig ha samma humor som vandalerna. Som exempel anför han en skiva med pickande hönor som påminner om en leksak från hans (och min) barndom. Han har också nöje av en skål med en rörlig fisk i botten; ur den skall hans vandal ha ätit fisksoppa och med ett hjärtligt vandalskratt ha upptäckt den rörliga fisken när skeden stötte på botten.

Detta är amüsanta hugskott men tyvärr stannar inte PH därvid. Han har en olycklig kärlek till djärva etymologier. När en gruppering av vandalerna vid namn "hasdingarna" tar sig över Engelska kanalen och landstiger vid sydkusten kan man vara säker på att de döpt en ort där efter sig själva; vilken ort det är fråga om kan man ju själv räkna ut, men PH talar för säkerhets skull om att det är Hastings.

Även ortnamnet Venedig har med vandalerna att göra. Jag citerar PH:s *ipsissima verba* som står i fetstil på s 192 i katalogen: "**Från Sla-wen till Ven-sia. Vandalerna kom till Venedig som Sla-wen, sloven. Sedan vändes ordet och sla-wen blev Vensla som blev Venezia. Detta enligt Dr. Gert Meir. Imponerande. PH.**"

Detta etymologiserande för osökt mina tankar till Kapitel V av Fritiof Nilsson Piratens "Bombi Bitt och Nick Carter". Där utreder Piraten i en fotnot hur "märgel" kunde ge upphov till "klocke" i sjönamnet "Klockesjön". Så här gick det till: "En filolog och vän i Lund gav mig en gång länkarna i kedjan från märgel till klockesjö: mergiel, merckel, meckel, eckel, öckel, ockel, kockel, klockel, klocke. Det lät bestickande; i varje fall snubblade man inte över lösningen."

Är det tänkt att "Den sanna historien om Vandalerna" skall gå vidare utomlands som "The true story about the Vandals"? Hur skall då egentligen en engelsk version av katalog och objektbeskrivningar se ut? Om resultatet blir det minsta likt den svenska versionen blir svensk museivetenskaplig expertis gjord till åtlöje internationellt.